

13.6.2012

2400/2012/904

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto

oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriön 3.5.2012 päivätty lausuntopyyntö; OM 16/41/2011, OM025:00/2011

KESKUSRIKOSPOLIISIN LAUSUNTO TYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ ”SANANVAPAUSRIKOKSET, VAINOAMINEN JA VIESTINTÄRAUHAN RIKKOMINEN”

Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainituilla lausuntopyynnöllään pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa työryhmän mietinnöstä ”Sananvapausrikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen” (Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 24/2012).

Mietinnössä ehdotetaan rikoslain 24 lukuun lisättäväksi uusi viestintärauhan rikkomista koskeva säännös sekä nykyisiin yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta koskeviin säännöksiin tehtäväksi tarkistuksia. Lisäksi rikoslain 25 lukua ehdotetaan täydennettäväksi uudella vainoamista koskevalla rangaistussäännöksellä ja vuonna 2014 voimaan tulevaan uuteen pakkokeinolakiin tehtäväksi esityksen johdosta teknisluonteinen muutos.

LAUSUNTO

Keskusrikospoliisi lausuu asiaan liittyen seuraavaa:

Yksityiselämää koskevan tiedon levittämisen ja kunnianloukkausrikosten perusmuotojen tunnusmerkistöistä esitetään poistettavaksi vankeusuhka. Tällä muutoksella on vaikutusta poliisin pakkokeino-oikeuksiin siten, että mahdollisuus tehdä kotietsintä poistuu kyseisten rikosnimikkeiden osalta. Takavarikko olisi kyseisten nimikkeiden osalta edelleen mahdollinen, mutta jos teko on tehty tietovälinettä hyväksikäyttäen, uuden 2014 voimaan tulevan pakkokeinolain muutoksen mukanaan tuoma sääntely laite-etsinnästä ei mahdollista tietovälineen tutkintaa tällaisten rikosten tutkinnassa. Mikäli yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen tai kunnianloukkaus on tapahtunut tietoverkkojen välityksellä, on tunnistamistiedot mahdollista saada edelleen sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain perusteella.

Mietinnössä ei ole käsitelty tarkemmin sitä, millaisia vaikutuksia edellä mainituilla poliisin toimivaltuuksiin liittyvillä muutoksilla on kyseisten rikosten selvittämiseen tai torjumiseen. Jos lakiehdotus toteutuu kerrotun sisältöisenä, kunnianloukkausta ja yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä voidaan esitutkinnassa selvittää lähtökohtaisesti vain kuulusteluihin, mikä saattaa heikentää rikostutkinnan tehokkuutta.

Ehdotetun uuden vainoamista koskevan rikosnimikkeen kriminalisoinnin taustalla on Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkival-

lan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Tässä tekemuodossa olettamuksena on kahden henkilön suhteisiin liittyvä jatkuva, kiusaamisen tasolle ja sen ylikin edennyt tulehtunut tilanne, joka toisen henkilön toimesta pyritään lopettamaan. Tämä lähtökohtaoletamus käy laajalti ilmi mietinnön perusteluista, vaikkakin lakiteknisistä syistä itse pykälä on kirjoitettu neutraaliin muotoon.

Mietinnössä on myös todettu, että jo nykyään voimassaoleva rikoslainsäädäntö kattaa laajasti, joskaan ei täysin kattavasti, ehdotetun vainoamisen rikostunnusmerkistön mukaisen toiminnan. Tästä näkökulmasta vainoamista koskeva rikostunnusmerkistö on perusteltu, mikäli tunnusmerkistössä mainittuun toimintaan puuttuminen rikosoikeuden keinoin katsotaan perustelluksi. Vainoamista koskeva rikostunnusmerkistö antaa myös poliisille aiempaa laajemmat mahdollisuudet tunnusmerkistössä mainitun toiminnan torjumiseen ja selvittämiseen pakkokeinoin.

Vainoamista koskeva rikostunnusmerkistö on ajateltu koostuvan useista osateoista, joista jotkut voivat olla rikoksia ja jotkut eivät. Tunnusmerkistön mukaan teko on täyttynyt, kun joku toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla vainoaa toista tavalla, joka on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Näiden toistuvien tekojen kokonaisuuden merkitys tulee arvioitavaksi tunnusmerkistöön sisältyvän abstraktin vaaratunnusmerkistön kautta. Teko on rangaistava ainoastaan tahallisena.

Vainoamista koskevan tunnusmerkistön säätämisen ja soveltamisen yhteydessä on perusteltua huomioida erityisesti se, että tunnusmerkistön täyttymistä joudutaan usein arvioimaan voimakkaasti subjektiivisista lähtökohdista käsin (esim. asianomistajan kokema pelko ja ahdistus). Osa vainoamisen tunnusmerkistötekijöistä ei käytännössä voi olla konkreettisesti ulkopuolisen havaittavissa, vaan toiminnan vastentahtoisuus joudutaan päättelämään olosuhteista ja päättelyyn vaikuttaa keskeisesti muun muassa asianomistajan suhtautuminen tekoihin ja ne suorittaneeseen henkilöön. Lähtökohta tulee olla se, että vainoamisen rangaistavuuden perusteena ovat juuri henkilön suorittamat vainoamisen tunnusmerkistöön sisältyvät teot ja niiden kautta syntyvät negatiiviset seuraukset (tekorikosoikeus) eivätkä vainoajaksi katsotun henkilön henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten esimerkiksi se, että henkilö itsessään herättää asianomistajassa pelkoa tai ahdistusta.

Jo tuomittujen rikosten sisällyttäminen vainoamisen tunnusmerkistötekijöiksi ei mietinnön mukaan olisi mahdollista (ne bis in idem -periaate). Jos joku esimerkiksi hajottaa toisen omistaman postilaatikon, sotkee sen jälkeen saman henkilön ulko-oven maalilla sekä vielä rikkoo mainitun henkilön polkupyörän ja tuomitaan näistä eri teoista erillisiin sakkoihin, ei näitä rikoksia voitaisi ottaa huomioon arvioitaessa vainoamistunnusmerkistön toteutumista. Nämä osateot on kuitenkin mainittu uhkaamista ilmentäviksi tunnusmerkistötekijöiksi, jotka ennen tuomiota voidaan sisällyttää vainoamisen teko-tavoiksi. Lainkonkurrenssin avulla ratkaistaan, tuomitaanko rikokset erikseen vai sisällytetäänkö ne tekoina vainoamisen tunnusmerkistön alle. Tämä on tutkintataktisesti merkittävä seikka, sillä jos syntyy epäily vainoamiskokoksen olemassaolosta, on harkittava, lähetetäänkö edellä mainittuja yksittäisiä rikoksia syyteharkintaan erikseen vai lykätäänkö lähettämistä ja

odotetaan vainoamisrikkoksen tunnusmerkistön täyttymistä. Tämä seikka on perusteltua tuoda esiin esimerkiksi koulutuksessa.

Vainoamista koskevan uuden rikosnimikkeen tunnusmerkistötekijät itsessään näyttäisivät antavan mahdollisuuden käyttää tunnusmerkistöä myös järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, mikä tulisi mahdollisuutena ottaa huomioon myös esityksen perusteluissa ja pykälämuotoilussa. Mietinnössä vainoamisen tunnusmerkistön taustalla oleva ajatusmalli rakentuu ainakin tässä vaiheessa vain tilanteeseen, jossa torjutaan yhden tekijän suorittamia tekoja. Esimerkkinä vainoamista koskevan tunnusmerkistön hyödyntämisestä useamman tekijän tapauksessa voi toimia tilanne, jossa rakennusryhtäjä on jostakin syystä joutunut järjestäytyneen rikollisryhmän häirinnän kohteeksi. Tällöin rikollisryhmän eri jäsenet suorittavat eri osatekoja, kuten asianomistajan uhkailua, tarkkailua, seuranta ja yhteydenottoja rikoksen tunnusmerkistön osatekojen tarkoittamalla tavalla. Kokonaisuuteen voi liittyä myös muun muassa pahoinpitelyjä, vahingontekoja ja perheenjäsenten uhkailuja. Kyseessä on selkeästi ryhmänä tehty useiden osatekojen sarja, jossa taustalla on tekijöiden yhteinen motivaatiotausta ja tekokokonaisuus on yhtenäinen esitetyn vainoamisen rikostunnusmerkistön mukaisesti. Ainut poikkeava tekijä mietinnössä kuvattuun perusasetelmaan verrattuna on se, että teot eivät ole yhden tekijän vaan samaan rikollisryhmään kuuluvien useiden henkilöiden tekemiä. Tällainen rikoskokonaisuus voisi olla osa vainoamisen törkeän tekemuodon tunnusmerkistöä, mikä tulisi huomioida tulevassa lainvalmistelussa.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Rauno Ranta

Rikostarkastaja

Markus Välimäki